

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja

2017. június-július-augusztus

XXXV. évfolyam, 2. szám

Tartalom

Ráday Mihály köszöntője - Tisztelt Olvasók, kedves Barátaink, -----	2
Személyi változások a Budapesti Városvédő Egyesület vezetőségében-----	3
Dr. Horváth Péterné - A Trattner nyomdász család 300 éves története -----	3
Beöthy Mária – Séta a Mátyás király és a Béla király úton -----	8
Vajon mit kaphatunk a csatlakozásért? -----	13
Településképi Arculati Kézikönyv -----	16
Újabb kudarc a városligeti ötletelésben-----	17
Könyvállományunk -----	17
Pesti László emlékezete -----	18

Ráday Mihály köszöntője - Tisztelt Olvasók, kedves Barátaink,

megkezdődött a – jogszabály által előírt – munka a fővárosi kerületekben is: Őszig meg kell alkotniuk saját „arculati kézikönyvüket” és az ezzel összefüggő, az építéseket-bontásokat szabályozó rendeletüket. A kormányzati elképzelés lehetne jó is, megfelelhet az ország számos nagy- és kis településén, de nehezen értelmezhető Budapest viszonylatában!

Budapest kerületeinek többnyire megvannak a helyi sajátosságaik, soknak, olyan korábban önálló falvaknak, városoknak legfőképp, amelyeket a Rákosi-korban csatoltak „Nagy Budapesthez”, meg aztán különösen. De elég nehezen képzelhető el – logikus gondolkodás után -, hogy más jogszabályok legyenek, lesznek majd az Üllői út jobb- és baloldalán, vagy – például - a Gellérthegyén az I. kerülethez és a XI. kerülethez tartozó részen. Aztán meg – ugyebár

Fotó: Bazánth Ivola

mindenki tudja – hogy a Király utca páros és páratlan oldala nem önállóan fejlődött városok, hanem 1882-ben keresztelték csak át a Terézváros felét – még életében – a szeretett Erzsébet királyné, Sissi tiszteletére – de azért ez a két budapesti kerület, ami a történetét, az „arculatát” illeti, mégis csak eléggé hasonlónak mondható.

Idén is június 20-án délelőtt koszorúztuk meg a Ferenczy István utcai szülőházán – mint ahogy ez már 1994. óta hagyomány – Podmaniczky Frigyes emléktábláját a báró halálának 110. évében. És az alkalom arra is emlékeztet, emlékeztethet mindannyiunkat, hogy ő a Fővárosi Közmunkák Tanácsát, azt a szervezetet vezette 32 éven át, mely koordinálta Budapest építését-szépítését, s nem egyes kerületekben, vagy városrészekben fejlesztettek, hanem a nagy egészben gondolkodtak, egyeztettek, terveztek, irányítottak. Ennek a korszaknak kiváló krónikása, Porzó (Ágai Adolf) írta le szellemesen az – először - most éppen (szintén) 110 éve megjelent „Utazás Pestről Budapestre” c. valóban remek könyvében, hogy ez az a korszak, amikor „dicstelen kicsi német városból vált az országnak fényes, magyar székesfővárosává” Van mire emlékeznünk, s lenne min elgondolkodnunk most is azon, hogyan fejlődjön, szépüljön tovább fővárosunk „arculata”, miközben megőrizzük, megvédjük, karban is tartjuk annak a korszaknak az emlékeit is utcáinkon, házainkban, azt, ami érték akkoriban megszületett, s két világháború, egy államosítás és egy forradalom után is ránk maradt.

R.M.

Személyi változások a Budapesti Városvédő Egyesület vezetőségében

A Budapesti Városvédő Egyesület 2017. május 17-i, a Kévés Galériában tartott közgyűlése elfogadta Kévés György szakmai alelnök lemondást, helyette Baliga Kornélt választotta meg erre az alelnöki tisztségre. A titkári feladatokkal ellátására Jeney Attilának, az addig megbízott titkárnak szavazott bizalmat.

Az egyesület 2017. május 30-án a Papnevelde utca 2. szám alatti Arany Oroszlán Klub helyiségében Jeney Attila titkárrá választása, miatt megüresedett elnökségi tagsági helyre Óváry Gábort a XX. kerületi csoport vezetőjét választotta meg. Az egyesület elnökségében egy elnökségi hely továbbra is betöltetlen, ennek a tisztségnek betöltésére a következő közgyűlésen tesz az elnökség javaslatot.

Dr. Horváth Péterné - A Trattner nyomdász család 300 éves története

1717-ben, 300 éve született Güns melletti Jahrsmandorfban (Ausztria) Trattner János Tamás, aki Bécsben 1735-ben nyomdász lett. 1748-ban már nyomdát is felállított, sőt hamarosan Pes-

ten, Zágrábban, Linzben, Trieszt és Innsbruck városokban fióküzleteket nyitott, 18 könyvkereskedéssel. Később már Frankfurt és Varsó is megismerkedett a kiadóval. A munkáihoz nagymennyiségű papírra volt szüksége, ezért papírmalmokat vásárolt. Mária Terézia udvari nyomdásszá nevezte ki, II. Lipót király 1791-ben magyar nemességgel jutalmazta. 1798. május 13-án halt meg. (Érdekességként említem, hogy Mária Terézia magyar királynő szintén 1717-ben, május 13-án született és 1780. november 29-én halt meg Bécsben, uralkodott 1740-1780-ig. A Ratio Educationis rendeletével korszerűsítette, és az egész birodalom területén egységesítette az oktatási rendszert. Az iskolai tankönyvek kiadásával a nyomdaipar is fellendült.)

A következő Trattner Mátyás 1745-ben Vas vármegyében, Felsőőrben született. Fiatalemberként Bécsben tanult a fentebbi Trattner János rokonának nyomdájában. Párizst is megjárta. 1779-ben Budán az Egyetemi Nyomda igazgatójának nevezték ki. (Az egyetemet 1635-ben alapította Pázmány Péter (1570-1637) Nagyszombatban. 1777-ben Mária Terézia rendeletére az egyetemmel a nyomda is Budára költözött. Főleg tudományos- és tankönyvek kiadásával foglalkozott. A Hess András tér 4. alatti három középkori ház egyikében működött a Rómából érkezett Hessről elnevezett nyomda. Itt nyomtatta ki 1473-ban az első Magyarországon megjelent latin nyelvű Budai Krónikát.)

1780-ban saját nyomdát alapított Pesten, amit 1813-ig, majd fia, János halála után 1824-27-ig újból vezetett. A magyar irodalom kiadásában szerzett jelentős érdemeket. 1819-ben pedig I. Ferenc királytól a Krassó megyei Petróza helysége magáé és családja részére királyi adományt, nemességet kapott. 1817-től 1825-ig a reformkori országgyűlések kezdetéig 310 magyar, 259 latin, 127 német, 11 szlovák, 6 görög, 5 szerb és horvát, 11 francia nyelvű nyomtatványt és könyvet adott ki. E sokszínűség és szaktudás munkásságát egész Európában hírül vitte. Az 1838-as nagy pesti árvíz leírását megtaláljuk Trattner könyvnyomtató feljegyzéseiben, és Wesselényi Miklós bárónak, a mentés vezéralakjának napló bejegyzéseiben. 1828. február 16-án 84 évesen elhunyt. Már csak két lánya maradt, Karolina és Mária, akit patyi Károlyi István ügyvédhez adott feleségül. (Sajnos a lányok igen fiatalon 33 és 37 évesen meghaltak.)

Károlyi István Pesten született 1794-ben, de a Vas megyei köznemességéből származott. Ügyvédnek tanult. Előbb jogi tanulmányokat folytatott, majd megyei táblai gyakornok, utána jurátus lett, végül 1815-ben ügyvédi oklevelet szerzett és Pest megye szolgálatába állt. Mivel a közeli Vármegyeházán dolgozott az Uri utcában (ma Petőfi Sándor utca 3) lévő nyomdászhoz

más írókkal együtt bejáratos volt. 1824-ben elvette a fent említett Trattner lányát, Máriát. Mivel ennek bátyja János, udvari könyvnyomdász mester, neki sógora, fiatalon elhunyt (1824). Az idős Trattner Mátyás a vőjét kénytelen volt betanítani a nyomdászat tudományára. (Trattner biztatta: "megtanulod tőlem hamarosan, a hon javára így is munkálkodhatsz. Tán még jobban is." 33 évesen átvette a nyomtatómesterséget, kiváló oktatója volt apósa az európai hírvélemény-nyomdász. Utóda Károlyi István is nagy tudású, elismert tipográfus lett.

1827-től a nyomda birtokosa, és ettől kezdve Károlyi-Trattner néven vezette a híres régi nyomdát, ami Pest és Buda „legkülönböbke” volt, már ekkor is 10 sajtóval rendelkezett. Epigrammákat és cikkeket írt. 1837-44-ig a Tudományos Gyűjtemény szerkesztője volt. Kiadványai közül megemlítem: a Magyar Közhasznú munka magyar és német levelezőkönyv (1832), a Magyar törvénykezési szótár (1837), A tisztí írásmód saját szavai, Deák-magyar szókönyvvel a magyar hazai törvényből (1834). Politikájában, kiadói tevékenységével Széchenyi Istvánt támogatta. Pestnek országgyűlési képviselője is volt. (Az 1825-ös pozsonyi országgyűlésen Széchenyi fellépte után nem is sejtette, hogy életpályája elkanyarodik.)

Széchenyinek 1828-ban a Lovakról, 1830-ban és 1840-ben a HITEL-t és a Selyemről, 1841-ben a VILÁG és a Kelet népe, 1842-ben A Magyar Akadémiáról, 1843-ban az Üdvlelde, 1846-ban Eszmetöredékek, a Balatoni gőzhajózás munkáit is kiadta. A STÁDIUM 1833-ban Lipcsében jelent meg. „E három égbe nyúló piramid, írta róla Arany János.” Továbbá Dessewffy Aurél, Eötvös József írásait is részben Ő adta ki. Itt nyomtatták Kultsár Istvánnak a Hazai és Külföldi Tudósítások és a Hasznos Multságok írásait, a Tudós Gyűjteményt. A nyelvújító Helmezy Mihálynak (1788-1852) a Jelenkor-t 1838, a Társalkodó-t, és 1841-ben Mátrai Gábornak a Regélő és Honművelés c. lapjait. Sokféle reformkori magazin, folyóirat, kalendárium, egyházi és iskolai könyv, valamint és számos tudományos mű náluk jelent meg.

A Károlyi-Trattner nyomda nagy gyülekezőhelye lett a magyar íróknak, és a kor eszméi iránt lelkesedőknek. A technikai újítások támogatójaként Ő hozta Magyarországra az első gyorsajtót 1840-ben (Landerer csak két évvel később) és más nyomdászati eljárásokban is első volt. Bántotta, hogy 1848 tavaszán, a "nagy időkben" Pozsonyban tartózkodott, így lemaradt a 12 pont kinyomtatásáról. (A Landerer nyomdát Pesten 1772-ben alapították és Heckenasttal 1841-ben társultak. Itt adták ki először a Pesti Hírlapot majd 1848-ban a 12 pontot és a Nemzeti dalt.) 1856-ban már 29 gyorsajtója működött. Rábeszélte Röck István (1775-1850) gépgyárost, hogy ilyen modern nyomdagépeket is gyártson. (Hamarosan Röck István és fia ifjú R. .I. (1812-1882) gépgyára könyvnyomdagépeket is készített.) 1859-ben megjelent Széche-

nyi Ein Blickje, amit egy éjjel átolvasott. (Széchenyi István 1860. ápr. 8-án Döblingben öngyilkos lett.) Károlyi apátiába esett, 3 év múlva 1863. április 27-én meghalt. Utódai a nyomdát 4 évvel később (150 évvel ezelőtt), 1867-ben alacsony áron eladták Bucsánszky Alajos (1802-1883) nyomdásznak. Ő atlaszok és térképek kiadásával foglalkozott.

Károlyi István ügyvédből lett kiváló nyomdász, a hazaiak egyik legjobbika. Mindent elkövetett azért, hogy a technika fejlődés kibontakozása előbbre vigye a hazai nyomdaipart. Gelléri Mór korának gazdasági szakírója is megemlíti munkásságát a Magyar ipar úttörői c. írásai között. Kiadói tevékenységével a reformkori magyar könyvkiadás jelesei között tartjuk számon. Sírját a Kerepesi úti temetőben találjuk (J 37).

A ház története: 1686-ban a török kiűzése után a telket a bécsi kamara Kalcher Márton kőműves mesternek adta, aki kisebb családi házat emelt rá. Özvegye 1717-ben eladta Kayser János Sebestyén királyi sőtisztnek. A telek többször cserélt gazdát, míg 1831-ben Derra Naum görög kereskedőé lett, (az Ő lányát-Katalint vette el Sina Simon, aki az MTA építéséhez és berendezéséhez nagy összeggel járult hozzá. Apja Sina György bécsi bankár pedig a Lánchíd finanszírozója volt.) akitől Károlyi István ügyvéd-író vásárolta meg. Lebontatta a régi épületet és 1831-ben Hild József építész (1789-1867, aki 150 éve hunyt el) kérte fel az új ház tervének elkészítésével, ami egyike volt a

Belváros legnagyobb épületeinek. Két bejárata van, az Uri (Koronaherceg) utca 3. és a Gránátos (Városház) utca 6. sz. oldalról. Két nagyméretű összekötő udvarral is rendelkezik. A két udvar között dongaboltozatos átjáró van. Íves kőkonzolok tartják a függőfolyosókat, klasszicista vaskorlátokkal. Udvarán még találunk sérült vörösmárványból készült kutat és lépcsőfeljárókat. Petőfi Sándor utcai oldalnál pilasztertagolású egyszerű homlokzattal, középrizalittal, 4-5-4 ablak kiosztással, a felvezető lépcsőház négyzetes alaprajzzal, és vas pálcátagos korlátokkal készült. Az 1. emelet fölött kővázában végződő falpillérekkel, feljebb vörösmárvány lebegő (Hildre jellemző) lépcsőfokokkal. Az udvarban látható néhány eredeti szárnyas vasajtó szürkére festve. A szegmensíves kapualjakban még a régi lámpákat találjuk. Az udvari kövezet mellett a kapubejárók alatti fakockák igaz hiányosan, de megvannak. (A Múzeum krt.7-es

átjáró házat Ybl Miklós 1852-ben tervezte romantikus stílusban az Unger családnak, ahol még láthatunk, ki tudja meddig fakockás bejárásokat.) Hild alakította ki a ma is látható klasszicista formát. Először ez a szárny épült fel 1831-32-ben. A két udvart elválasztó részen, a földszintjén a középszárnyban dolgozott a nyomda, 80 fővel és már 15 sajtóval (25 szedővel, 30 nyomtatómunkással és más szakemberekkel). Itt lakott a Károlyi család. A Városház utcai részét is Hild József építette 1835-36-ban. Itt szegmensíves bordák között csehsüveg-boltozatos az előtér. Köríves alaprajzú a lépcsőház. Háromemeletesre csak 1846-47-ben emelte Hild. 1849-ben Hentzi ágyúzásakor kigyulladt. A helyreállítás is Hildnek jutott. 1884-ben átépítések, 1920-ban tatarozás volt. A homlokzatát (II. világháborús sérüléseket) 1955-57-ben Komárik Dénes tervei szerint hozták rendbe. Az utolsó felújítás 1982-ben történt, azóta a ház állaga sokat romlott.

1833-tól a Petőfi Sándor utcai oldal 1 és 2. emelet először 8, majd 15 szobáját bérbe adták a Magyar Tudományos Akadémiának, amíg 1865. december 11-én a Duna parti palota, átadásra került. (Tervezte August Stühler, neoreneszánsz stílusban.) Mivel a Tudós Társaságnak reprezentatív termei nem voltak, a pesti Vármegyeháza dísztermében tartották a nagygyűléseiket. Itt a Károlyi-Trattner házban nyílt meg később az Akadémia első könyvtára is. Vörösmarty Mihály (1844. dec. 23.) erre a könyvtárra utalva megírta a Gondolatok a könyvtárban c. versét. A 200 éve született Arany János (1817-1882) költőnk is ide a nyomdász házba járt 4 évig a Három Pipa utca 11. sz. sarok-

házból (ma IX. kerület, Erkel u. sarok és Üllői u.15., 1860-tól Arany első pesti otthona), és 1866-ig az Üllő u. 7-ben bérelt lakásáról. Az Akadémiára végül csak 1867-ben költözött be. Ekkor a Kisfaludi Társaság is a Trattner házban bérelt szobákat. Még 1846-ban ide küldte be a Toldi elbeszélő költeményét. (A Társaságot Kisfaludy Károly emlékére alapították 1836-ban. Első elnök Eötvös József, másodelnök Toldy Ferenc, igazgatója volt Arany János 1861-67-ig. Tagjai volt sok reformkori hírességünk Fáy András, Gyulai Pál, Vörösmarty Mihály és társai.) A Magyar Természettudományi Társulat is Széchenyi engedélyével 1842-ben ideiglenesen ideköltözött, itt tartották tudományos üléseiket.

A házat 1863-ban gróf Pálffy János vásárolta meg, majd az Ő örököseivé lett. Barabás Miklósnak (1810-1898), a biedermeier festőnek 1862-ben Knábe Ignác tervezte a műtermét. Az épületben más híres emberek is éltek: 1877-től Majthényi Bálint földbirtokos a Népszínház egyik alapítója, dr. Müller Kálmán sebész-belgyógyász a Szent Rókus Kórház igazgatója,

Rautmann Frigyes könyvkiadó és kereskedő, a Magyar Lexikon szerkesztője, Steinacker Ödön országgyűlési képviselő, a Zákány-Zágráb vasútvonal tervezője. A Pallas Irodalmi Társaságnak, a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt.-nek is a központja volt. Itt élt gróf Erdődy Miklós és rokona gróf Széchenyi Aladár országgyűlési képviselő, kormánybiztos, Somogy vármegye főispánja. 1910-ig itt működött Fodor Károly műegyetemi vívómester, a Nemzeti Sport hetilap alapítója. Egyessy Géza (1844-1914) nyomdász-újságíró, az MTI megalapítója és első vezetője és más intézetek, pl. a Belvárosi Takarékpénztár Rt. itt béreltek helyiségeket.

A reformkori híres nyomdász család és az épületben működő kulturális intézmények, valamint az itt lakó neves személyek miatt is emléktáblát érdemelne.

Beöthy Mária – Séta a Mátyás király és a Béla király úton

Az idő örök jelenléte, pusztító hatása és vele szemben az emlékezés megtartó ereje - Proust halhatatlan művére utalva - épített örökségünkben is jelen van. Sorozatunkban felkutatjuk az elhanyagolt, omladozó, jobb sorsra érdemes hegyvidéki villákat felidézve hajdani legendás

történetüket. A Mátyás király úton lépten-nyomon hajdan hangulatos, igényesen kialakított - napjainkban pusztuló - villákat fedezhetünk fel.

A 20-as számú, elvadult telken a hajdani Reiszinger villa szomorú képe sejlik fel a sűrű bozót jótékony takarásában. A szabadon álló, téglány alaprajzú, magasföldszintes épület 1850 körül épült az akkori hegyvidéki szőlőbirtokokra

fotó: Puha Titusz

jellemzően klasszicista stílus-

ban. Deutsch Adolf nyaralójaként átalakították 1895-ben Lang műépítész - a Fővárosi Levéltárban megtalálható - bővítési terve szerint. Portikusának timpanonját változó kiosztású dór pillérek tartották, a pillérközöket beüvegezték. A magántulajdonban lévő, használaton kívüli villát sokáig hajléktalanok lakták, ezalatt teljesen lepusztult. Állaga azóta is folyamatosan romlik, az elhagyott kertben az enyészet illata lengi körül.

A Mátyás király útról kanyarodjunk lejjebb a Béla király útra. A 20-24. szám előtt megállva és belesve a zárt kapun keresztül keressük a hajdani Frivaldszky-Mautner-Pálffy műemlék villát és történeti kertjét, de csak elhanyagolt, növényekkel benőtt területet láthatunk. A Béla király út felől az épület megközelíthetetlen, kertje bekerített, kutyákkal és örökkel védett.

A villa eredetileg Frivaldszky Imre természettudós számára épült 1845 körül romantikus stílusban Brein Ferenc tervei alapján, később 1908-ban gróf Pálffy Anna számára átépítését Grioni Antal tervezte neoreneszánsz stílusban. Kertje 1845-ben készült, 1909-10 körül Hein János tervei szerint alakult át.

Egyemeletes összetett alaprajzú, tagolt tömegű épület. Északi főhomlokzatát a földszinten kőbábos terrasszal és széles lépcsővel kiemelt középrizalit uralja. A homlokzatot a földszint jobb oldalán karcsú oszlopokkal tagolt Palladio-motívum díszíti, felette terasz található. Attikapárkány koronázza, amely a középrizalit fölött tömör, kétoldalt műkö balusztráddal áttört. A homlokzatok rendszere mind a négy oldalon hasonló, külső megjelenésük nem mó-

dosult. Egyelőre megmaradt a balusztrádos attika és terasz is. Melléképülete - a Morbitzer Nándor által 1939-ben tervezett napozó - szintén megmaradt. A kert szerkezete, a teraszos előkert struktúrája, a kocs út íves vonala még felfedezhető, de a részletek már eltűntek, szerencsére számos idős, értékes fa (tölgyek, magas kőrisek, keleti tuják, puszpángok stb.) még megtalálható.

Az épületben 1998-ig gyermekszanatórium működött, megszüntetése után a Vagyonkezelőhöz került, állapota azóta folyamatosan és rohamosan pusztul. Az évekig őrizetlenül álló világból szinte minden mozdítható és értékesíthető anyagot elloptak, a tető és a csatornázás hiányosságai miatt a falak kívül-belül áznak, a födémek könnyező házigombával fertőzöttek. Sürgős beavatkozás lenne szükséges az értékes épület megmentéséhez. Az 1990-es évekig gondozott kertet mára felverte a gyom. Az idős fák nagy része még viszonylag egészséges, de az értékes vadgesztenyék rendszeres permetezésre szorulnának, ennek hiányában azonban rohamosan pusztulnak. A parkban álló 22-es számú klasszicista villa 1840 körül épült, téglány alaprajzú, földszintes épület, öt-nyílásos, attikás portikusszal.

Az épület sarkait dór saroklizenák szegélyezik, a főpárkány körbefut az épületen. Az összes homlokzati nyílás, valamint az épület belseje is átalakított. Az épület hátsó homlokzata mellett egykorú, emeletes melléképület található szintén átalakítva. A villa és melléképülete súlyosan veszélyeztetett állapotba került, a klasszicista portikusz beomlott. (Forrás: Bp. XII. ker. műemlékjegyzéke)

A Béla király úton tovább sétálva keressük a 40-es szám alatti, leírásokból ismert „Szép Svájci nőhöz” címzett egykori villát, de az elvadult kertben csak romos falak meredeznek.

A hajdan hegyoldalba építkező volt Steidl villa a 1850-es, 60-as években elterjedt nyaralóépítkezések tipikus és híres példája volt.

A szabadon álló épület háromtengelyes főhomlokzatán a faszerkezetű verandát két sarokrizalit fogta közre. Az áttört, lombfürészelt díszítésű zárt verandát két szinten végigmennő faoszlopok, és a szinteket elválasztó ornamentikus díszítésű fa párkányok tagolták. A szép arányú zsalus ablakokat lombfürészelt keretezés emelte ki a homlokzati falsíkból. Az oldalhomlokzaton kovácsoltvas konzolok tartották az emeleti függőfolyosót. A hátsó keresztzárny és a haránt irányú épületszárny találkozásánál kétszintes zárt faveranda maradványai még fellelhetők. A lakatlan épület rohamosan pusztult, tetőszerkezete, födémek, falazatai összeom-

lottak, a nyílászárókat a hajléktalanok kibontották, elégették. Az ingatlan magántulajdonban van. A hajdanvolt nyaraló romjai között képzeletünkben átsuhan a szép svájci nő sápadt, kísértő alakja - és megfakult idők szele borzongat... (Forrás:11/2006.(VII.12.) Bp. XII. ker. hegyvidék Ö.K. rend.)

A romantikus, faverandás, úgynevezett „svájci ház” típus az 1840-es években jelent meg a hegyvidéki nyaralóépítészetben. Alaprajza, tömegformálása hasonló a korábbi klasszicista villákéhoz, a téglalap alaprajzú épülettömb főhomlokzatát fűrészelt fadísztítést alkalmazó, timpanonnal záródó oszlopos tornác hangsúlyozta. A villákhoz tartozó angolkert és gyümölcsös is igen gondozott volt. Nem hagyhatjuk elenyészni a Steidl villához hasonlóan a Sváb-hegyre annyira jellemző egykori értékeinket.

Lejjebb a Béla király út 59-61. szám alatti elhagyatott területen Hild József klasszicista épülete, a legendás Fácán Nagyvendéglő omladozik. Remélhetőleg valóra válik a Hegyvidéki Önkormányzat terve a Normafa rehabilitációs program keretében, és az egykori híres kirándulóhelyen jelenleg életveszélyes állapotban lévő műemléképületek régi fényükben helyreállítva ismét élettel telnek meg. (Forrás: Balázs Attila: Megújulhat a Hild tervezte hegyvidéki Fácán Nagyvendéglő <http://pestbuda.hu/cikk/20160421>)_

Sétánkat fejezzük be egy örömteli példával.

A Béla király út 6-8.számú ingatlanon álló villa hosszú években keresztül lakatlanul, súlyosan veszélyeztetve, magára hagyottan állt. Jó hír, hogy jelenleg már bizonyára új tulajdonosa van, mert a ház lakott, eredeti

állapotában felújítva látható gondozott kertjével együtt. Az 1891-ben épült historizáló, földszintes villaépületben és védett kertjében 1945-1971 között lakott a 100 éve született Devecseri Gábor, a „görög derű” költője.

Czintula Csaba – Fischer-féle kerámiagyárról

A 19. század második felében két - iparművészeti szempontból is - kiemelkedő jelentőségű kerámiagyár működött Magyarországon, a pesti Fischer-féle gyár és a pécsi Zsolnay-gyár, melyek az ország határain túl, Európa-szerte ismertté és híressé váltak.

A budapesti Fischer a korábbi alapítású 1864, s a kiegyezés után Pesten több mint három évtizeden át az egyetlen majolika és porcelánfestő gyárként üzemelt.

A gyár alapítója, Fischer Ignác (1840-1906) a korabeli magyar kerámiaművészet egyik kiemelkedő egyénisége volt. Izraelita Fischer Ignác 1840-ben született Tata-Tóvárosban, ahol apja Fischer Mózes Áron 1821 óta kőedénygyárral bírt. Fischer ebben a műhelyben sajátította el a mesterség alapjait, majd a herendi porcelángyárba benősülve - a gyáralapító Fischer Mór Szabina nevű leányát vette feleségül - tovább tökéletesítette tudását, s évekig a herendi gyár igazgatójaként tevékenykedett.

Az 1860-as évek elején elvált és Pestre költözött, ahol 1864-ben a Két Szerecsen utcában egy porcelánfestő műhelyt alapított, megteremtve ezzel a budapesti porcelánfestészetet.

Eleinte a mai Deák térnél a Két Szerecsen utcában főként az olcsón behozott cseh porcelán festésével foglalkozott. Műhelyét fokozatosan bővítette, de a hangsúlyt ekkor még nem a művészi tárgyak létrehozására, hanem a tömegtermelésre fektette. Az Anyagi Érdekeink c. korabeli szaklap kritikája szerint azonban ez "... az ipar emelésére bizonytalán épp oly alkalmas út, amennyiben a gyártmány nagy elterjedése legjobb alapul szolgálhat az intenzív tökéletesülésnek".

1867-től a festés mellett kerámiagyártással is foglalkozott. Nagy szaktudással és kitartással világhírű majolikagyárat hozott létre. 1881-re gyártelepe már szűknek bizonyult a nagyszámú megrendelés teljesítésére, ezért műhelyét áthelyezte a Külső-Dob utcába, s a kor tech-

nikai színvonalának megfelelő modern gépeket is munkába állított. Gyárában gőzerőt alkalmazott, 50 segédgépet üzemeltetett, 250 munkást foglalkoztatott. Az 1880-as évek elején már 14 égető kemencéje volt. Szakmunkásai között - korongosok, festők, égetők stb. - alig találunk külföldi vendégmunkást, legtöbbjüket saját tanműhelyében maga képezte - igen szép eredménnyel, hiszen a Magyar Ipar c. lap hasábjain megjelenő pályázatokat, melyeknek nem titkolt célja a honi ipar fejlesztése a nemzeti motívumok felhasználásával, sorra Fischer Ignác munkásai nyerték. Világkiállításokon folyamatosan részt vett a magyar iparművészet bemutatójaként ahol több jelentősebb elismeréssel tért haza.

Munkája elismerésül a császártól és magyar királytól, 1893-ban Tóvárosi nemesi rangot kapott.

Végül néhány megjegyzés:

- A cikk beküldője rendelkezik a világ legnagyobb Fischer gyűjteményével, ami kb. 600 darabot tesz ki és folyamatosan bővül.
- A BTM igazgatóhelyettese dr. Rostás Péter a gyűjtemény láttán egy kiállítás mellett döntött, mely tervek szerint 2018 őszén, 2019 tavaszán lesz.
- Távolabbi cél a Budapesti Fischer gyár gyűjteményének állandó múzeumi bemutatása. Tervezett helye Lipót-városban a volt Fischer gyár, vagy a belvárosban a Bécsi utca 1., a volt Fischer bolt.
- Még távolabbi cél a Fischer gyár újra indítása, hiszen a gyár egyik fő profilja az épületkerámia gyártása volt a díszkerámiák mellett.
- A múltbéli három magyarországi porcelán, majolika gyár: Herend, Fischer, Zsolnay közül kettő már Hungaricum!

Vajon mit kaphatunk a csatlakozásért?

Június 13-15 között tartotta a Város- és Faluvédők Szövetsége (Hungaria Nostra) a 2017. évi, 36. Országos Találkozóját és Szakmai Konferenciáját az Eszterházy Károly Egyetem Gyöngyösi Campusán. A háromnapos együttlét során sok érdekes kérdés felmerült, de talán az egyik legfontosabb (ám erről egyetlen előadás sem szólt), hogy **Mit kaphatok a csatlakozás fejében?** Az alábbiakat ennek a kérdésnek a fényében igyekszünk vizsgálni...

A VFSZ - sokak számára köztudott - évente rendez egy országos konferenciát mindig más helyen. Tavaly Várpalotán volt, a mostani Gyöngyösön, a következők helyszínei Szombathely, Debrecen és Kiskunhalas lesz. A konferenciák nagyjából hasonló protokoll szerint zajlanak. A regisztrációt követően köszöntések, előadás, közös vacsora a program. A második nap a munkáról szól. Miután több előadást meghallgattak az résztvevők, szekciókban folyik a tanácskozás. A szakmai munka után egy fogadás keretében történik az Podmaniczky-díjasok ünneplése, a jubiláló egyesületek okleveleinek átadása majd a vándorbot továbbadásának ce-

remóniája. A konferenciák utolsó napja a felhőtlen együttlét jegyében zajlik, ami főleg kirándulásokat, látogatásokat, kapcsolatépítést jelent.

Az alábbiakban néhány gondolatot, eseményt emelünk ki. A fényképeket Surányi J. András kollégánknak köszönjük.

A Képző- és Iparművészeti szekció ajánlása:

A Kárpát-medence kulturális örökségének kiemelt részét képezik a temetők, melyek fontos helytörténeti értékkel is bírnak. Ezek a temetők, részei egy-egy települési összetartozásának, ezért jelen korunk feladata ezek méltó megőrzése. Magyarországon található több elhanyagolt állapotú zsidó temető megújítás elképzelhetetlen jelentős kormányzati támogatás nélkül. Örvendetes, hogy ez folyamat már elindult, viszont elodázhatatlan, különösen vidéken a források hozzárendelése a pusztulás megállítása érdekében.

Az épített és a természeti környezet védelmére létrejött civil szervezetek, lelkiismeretes önkéntes munkával vesznek részt az értékmentő folyamatban, ugyanakkor ez a munka nem helyettesíti egy nagyobb, központi, átfogó a zsidó temetőket érintő program megvalósítást.

Az értéktár szekció ajánlásai:

A civilszervezeteknek a helyi értékek felkutatásában, összegyűjtésében és rendszerezésében való eddigi tevékenységét értékelni kell valamint elősegíteni, hogy ezek a szervezetek továbbra is hatékonyan részt vehessenek az értéktári munkában.

- A fiatal (általános és középiskolás) generáció bevonása rendkívül fontos az értéktári munkába.
- Az értéktári elemeket a fiatal generációk számára érthető és hozzáférhető módon kell kommunikálni.
- Minden egyesület motiválja a fiatalokat az országos pályázatokon való részvételre.
- Az oktatásban-nevelésben hangsúlyosabban jelenjen meg a helyi értékek megismerése és bemutatása.
- Az ebben résztvevő pedagógusok, nevelők számára legyen megteremtve a szakmai továbbképzés lehetősége.
- Támogatni kell az értékek megjelenését a települési honlapokon.
- Az értéktári bizottsági munkához hangsúlyosabb kormányzati és önkormányzati támogatásra van szükség.

Az ifjúsági szekció ajánlása:

Az ifjúsági szekció a Szövetség ifjúsági pályázati rendszerét, tábort és a tagegyesületek ez irányú tevékenységét foglalta össze. Hallhattunk beszámolót a Város- és Faluvédő Szövetség 25. országos táboráról és a tagegyesületek által szervezett helyi táborokról és egyéb ifjúsági tevékenységéről, ötleteikről. A résztvevők által megfogalmazott ajánlások:

- valamennyi tagegyesület törekedjen a gyerekek és a fiatalok városvédő tevékenységbe történő bevonására
- ötletekkel, tanácsokkal tudjuk egymást segíteni – ennek komoly eszköze lehet a Szövetség honlapja, melyre kérjük, minden érintett szervezet küldje meg a legfontosabb, mások számára is használható, hasznosítható információit

- a több mint 25 éve működő ifjúsági pályázat megújítása és szélesebb körben való megismertetése érdekében projektterv készül, melynek tervezete bemutatásra is került
- kiemelt fontosságú az ifjúsági munka tekintetében a megfelelő anyagi háttér megteremtése, melynek elősegítése érdekében a pályázati lehetőségeket, valamint a szponzori támogatásokat meg kell keresni.

A 2017. évi Podmaniczky-díjak átadása

A díjátadásra pénteken este került sor, ünnepélyes keretek között. A Kő Pál által tervezett, és Székelyudvarhelyen öntött plaketteket és a hozzá tartozó oklevelet némi ajándékkal kiegészítve, Mátra Múzeum aulájában Ráday Mihály a Szövetség elnöke adta át. A budapesti díjazottak a következők voltak:

1. **Horváth Zoltán György** 2002-ben alapította a Romanika Könyvkiadót a Kárpát-medence építészetének és az épített örökségünkhöz kapcsolódó művészeti alkotásoknak a részletes bemutatásával és minél szélesebb körben való megismertetésével foglalkozik eddig 24 megjelent könyvben és 13 tematikusan válogatott képeslap-füzetben.
2. **Verrasztó Gábor** helytörténész a Budai históriák sorozatáért, melynek eddig megjelent kilenc kötetében csaknem 300 budai épület történetét dolgozta fel. Ezekhez a könyvekhez kapcsolódóan megírta a sütőporgyáros Váncza család történetét, Marczibányi István életrajzát és a Marczibányi tér történetét is és rendszeresen publikál a Budai Polgár és a Hegyvidék c. helyi lapokban is.
3. **Eleőd Ákos** Ybl-díjas építész a ritka kivételek képviselője, akit kiemelkedően sikeres tervezői életmű és komplex, filozofikus gondolkodásmód egyaránt jellemez. A téralkotás valamennyi területén ismertek jeles munkái, nagyszabású kulturális projektjei... Az építészeti közéletben előadások, kiállítások mellett két szakmai program-sorozatát fontos kiemelni: 2008-2014 között a Barabás-Villa, 2011-től a Művészetek Völgye építészeti programjának kurátora. Kiemelést érdemel Balassagyarmaton végzett munkája: a Podmaniczky-díj értékteremtő szellemiségének mintapéldája, hogy egy "nem helybéli" építész ilyen mély és intenzív gondolati kapcsolatba kerüljön egy várossal.
4. **Dr. Buzna Margit** építészmérnök, városépítés-városgazdasági szakmérnök, műszaki doktor. A Budapesti Városvédő Egyesület alapító tagja, hosszú időn át volt a városépítészeti csoport vezetőjeként, jelenleg elnökségi tagként rendszeresen képviseli egyesületünket a fővárosi fejlesztési programok fórumain. Elkötelezett híve a városi környezetnek a szakemberek és a civilek közös gondolkodásán alapuló városfejlesztésnek. Ez a szemlélet vezette végig több évtizedes pályafutásán, tudományos kutatóként, településfejlesztőként és településrendezőként, állami főhivatal

munkatársaként egyaránt. **Külön öröm a számunkra dr. Buzna Margit díja, aki a BVE elnökségének a tagja!**

5. **Nagy Gergely** építész műemlékes tervezői, tanári és publikációs tevékenységéért, s legfőképpen a magyarországi épített örökség védelméért dolgozó civil szervezetekben, különösen az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága élén több ciklusán át végzett kiemelkedő tevékenységéért.

A vándorbot átadása:

A konferencia hivatalos részének utolsó pontja a vándorbot átadásának hagyományos szertartása volt, amit Nyíregyházán találtak ki 2001-ben. Az országos találkozót rendező egyesületek szalaggal díszítik. A vándorbot célja :

- hogy legyen mire támaszkodni,
- hogy legyen mivel védekezni,
- hogy legyen mit feldíszíteni,
- az összetartozás, az együttlét, az együtt gondolkodás jelképe,
- legyen tevékeny társunk, hogy hazánk valamennyi településére eljusson a hangunk, hogy megértő, öntevékeny társakat találjunk.

Alapvetően fontos, hogy az országos konferenciát a civilszervezet és a város együtt vállalja, ezért a vándorbot átadásának 'kötelező' szereplői az átadó és átvevő város vezetői. Így történt most is, Gyöngyös város polgármestere Hiesz György, a gyöngyösi tagegyesület vezetőjével Báryné Dr. Gál Edittel átadta, Szombathely alpolgármestere Koczka Tibor a szombathelyi tagegyesület vezetőjével Bódi Líviával átvette a vándorbotot.

Talán ezt lehet elmondani, valami ilyesmit kaphatunk a csatlakozásért!

Településképi Arculati Kézikönyv

A Településképi Arculati Kézikönyv létrehozása során az egyes települések fejlődéstörténetének bemutatásán, az épített és természeti értékeinek számbavételén túl rögzítésre kerülnek a településkarakteret meghatározó településképi jellemzők, a településképi szempontból egymástól jól elkülönülő településrészek, arculati jellemzőikkel és értékeikkel együtt.

Mindezekon túl a kézikönyv tartalma kiterjed a településkép minőségi formálására vonatkozó javaslatokra, ajánlásokra és a településképhez illeszkedő, példaértékű építészeti elemek bemutatására is.

A településképi rendelet, a településképi követelmények a településképi arculati kézikönyv alapján készülnek, ezen keresztül biztosítható a településkép védelme. A kézikönyv és a településképi rendelet széleskörű társadalmi bevonással és a nyilvánosság biztosításával történik.

Aki szeretne részt venni a munkában, a <http://tak.lechnerkozpont.hu/> weboldalon regisztrálhat.

Bizonyára minden Önkormányzat másfajta közreműködést vár. Úgy gondoljuk, hogy az adatgyűjtésen, adatrögzítésen túl talán érdemi módon beleszólhatnak az Egyesület tagjai az értékeink megóvásába, a jövő kialakításába. A BVE weboldalán keresztül igyekszünk a tagjainkat tájékoztatni a TAK alakulásáról.

Újabb kudarc a városligeti ötletelésben

A Budapesti Városvédő Egyesület 2017. májusi közgyűlésének állásfoglalása

Kicsit sem meglepődve értesültünk arról, hogy a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeumnak a Városliget-beépítési ötletelésben kezdettől szereplő grandiózus fejlesztéséről a kormánybiztos ma bejelentette: az elkezdett építkezéssel sem lesz alkalmas a ligeti épület alapvető feladatának ellátására, s ezért gyűjteménye nagy részének bemutatására immár a budapesti rozsdáövezetben keresnek új helyet. Végre – mondjuk, hiszen egyesületünk régóta ezt hangoztatja. Ez az alkalom ismét ráirányítja a figyelmet arra, hogy az egész Ligetváltoztatási folyamatot kiérleletlen koncepcióval, az ilyen projektekhez nélkülözhetetlen előzetes társadalmi, környezeti és gazdasági hatástanulmányok nélkül, a főváros polgárainak és az urbanisztika, a környezetvédelem szakmai szervezeteinek határozott tiltakozása ellenében, Budapest hosszú távú fejlesztési koncepciójától merőben eltérve fogtak bele a kormányzati szervek. A mai bejelentés kapcsán például jogosnak tartjuk annak sürgős kielémzését: nem lenne-e sokkal hasznosabb, látványosabb a magyar közlekedéstörténet emlékeinek bemutatása egyetlen – az új – helyszínen, nem pedig megosztva, ahogy a mostani legújabb ötlet szól.

Indokoltnak tartjuk – ahogy a Budapesti Városvédő Egyesület korábban is minden fórumon hangoztatta – a kapkodva elkezdett rombolási tevékenység felfüggesztését, s a Budapest életében immár több mint 200 éve fontos szerepet játszó Városliget jövőjének megfontolt kidolgozását a szakmai szervezetek és a főváros polgárainak bevonásával.

Könyvállományunk

Önkéntesek segítségével elkezdtük az Egyesület könyvállományának feldolgozását. Olyan megoldást igyekeztünk keresni, mely lehetővé teszi az állományban levő tételek fizikai helyének azonosítását, a könyvek bemutatását és az állomány darab és érték szerinti nyilvántartá-

sát, nem utolsó sorban a weben való elérését és értékesítését. A módszer (mely még alakulhat) így néz ki:

Az irodában és a raktárakban található minden szekrény minden polca sorszámot kapott. Fontos, hogy a kiadványokat nem maszatoljuk címkékkel össze, azt jegyezzük fel róluk, hogy **hányas számú polcon** (helyen) kell őket keresni.

Ha egy kiadvány több példányban szerepel, akkor egy helyre tesszük mindegyiket, természetesen feljegyezve a példányszámot, amely a készletezés alapja.

A munkát három fázisban végezzük, melynek aktuális [leírása a weboldalon olvasható](#):

1. A **Felmérő** képeket készít minden kiadványról, feljegyezi az oldalszámot és azt, hogy hol található. Ezeket az információkat egy emailben elküldi a Képszerkesztőnek.
2. A **Képszerkesztő** feladata, hogy a kapott nyers képeket korrigálja, szabványos méretűre kicsinyítse. Azokat a képeket, amelyeket érdemes a kereshetőség végett ismét szöveggé alakítani, egy OCR programmal visszaalakítja. Ezt követően az anyagot továbbítja a Szerkesztőnek.
3. A **Szerkesztőnek** jogosultsága van a honlap szerkesztéséhez, az ő feladata az emailben kapott anyag felvitele és publikálása a weboldalon.

Természetesen tetszőleges számú Felmérő, Képszerkesztő és Szerkesztő dolgozhat a könyvtár felépítésén. Fontos, hogy csak a Felmérést kell az Egyesületben végezni, az összes többi szerkesztési munka távmunkával végezhető a nap bármely szakában.

Pesti László emlékezete

Kedves szerkesztőség!

Birtokomba került a mellékelt kézirat, évekkal ezelőtt. Most előkerült a szelektálás során az irataim közül. Mivel több a Budapesti Városvédő Egyesület számára értékes adat van a kéziratban, úgy gondoltam Önök talán tudják hasznosítani ezeket a Híradó hasábjain. Az emlékfák és a kertek is megérdemelnének egy-egy oldalt, vagy a kerületi csoportokat megkérni, hogy ellenőrizzék, ezek az adatok “élőek” -e, mert sok változás történt a városban 2010 óta. Magam tagja vagyok az Egyesületnek, a VI. kerületi csoporthoz tartozom. Végigfotóztam a kerületi emléktáblákat, és szobrokat, dokumentációs jelleggel. Az anyagot kiállítottam a MUOSZ-ban, majd a Liszt Ferenc téri Gyermekkönyvtárban. Mivel múlik felettem az idő, a nálam lévő “anyagokat” postázom oda, ahová – gondolom – esetleg értékelik. A mellékelt

kézirat Pesti László hagyatéka, a Népliget megszállottja volt, mint a mellékelt is tanúsítja. Kérem, hasznosítsák lapjukban – megérdemelné –

Üdvözlettel Gálné Kovács Margit

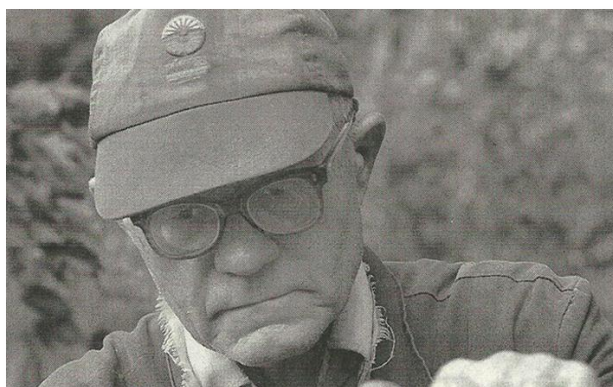
A levél mellékleteként kapott, Pesti László által írt „Emlékfák és emlékkertek Budapesten” című, 2010-ben összeállított anyagot [az Egyesület weboldalán adtuk közre](#) azzal a kéréssel, hogy akinek van hozzá indítása, ellenőrizze, aktualizálja az összeállítást. Ide másoljuk viszont az összesítést, mire számíthatnak (kerületenként) az érdeklődők:

Összesítés:	I.	kerület	7 fahely	2 emlékkert
	II.	"	4 "	4 "
	III.	"	4 "	2 "
	IV.	"	1 "	0 "
	V.	"	6 "	2 "
	VI.	"	0 "	3 "
	VII.	"	1 "	3 "
	VIII.	"	17 "	6 "
	IX.	"	2 "	0 "
	X.	"	39 "	6 "
	XI.	"	3 "	1 "
	XII.	"	6 "	4 "
	XIII.	"	2 "	0 "
	XIV.	"	5 "	4 "
	XV.	"	3 "	0 "
	XVI.	"	2 "	1 "
	XVII.	"	1 "	5 "
	XVIII.	"	0 "	1 "
	XIX.	"	3 "	0 "
	XX.	"	1 "	0 "
	XXI.	"	15 "	0 "
	XXII.	"	3 "	1 "
	XXIII.	"	0 "	0 "
Összesen:			125 fahely	45 emlékkert.

Fából nem darabszámot írtunk, mert egy helyen több példány is lehet.

Az élet császára – Pesti László

Ezt az anyagot is Gálné Kovács Margittól kaptuk. Ismételt köszönet érte. Nem hiszszük, hogy kommentálni kellene Lengyel Nagy Anna Pesti Lászlóról sok-sok évvel ezelőtt írt cikkét, megfontolni annál inkább! Változtatás nélkül közöljük a Népszabadságban, 2004. július 17-én megjelent írást. A fényképeket Móricz Simon készítette.

Pesti László harminckét éve minden áldott nap hajnali negyed ötkor kel. Megmosakszik, felveszi munkaruháját, soha nem reggelizik. Elhagyja nyolcadik, kerületi apró lakását, a Kálvin téren bevárja az öt óra tízes első metrót, pár megálló után kiszáll a Népligetnél, közben felmarkolja a Metro újság egy példányát. Sietősen átvág a parkon, úgy hét perc múlva nyitja a Telephelyet, hat óra tájt befűt a kazánba, fél hétkor megiszik egy pohár tejet.

Mikor ezzel megvan, este hétig fákat ültet, virágokat gyomlál, utakat tart karban, havat kotor, cserjéket metsz, vandálokat kerget a népről elnevezett ligetben, egy nap talán tíz kilométert is megtesz kapával, ásóval, gereblyével a kezében. Napközben nem eszik semmit, nincs igénye rá. Este hétkor zár, sietősen átvág a ligeten, metró, nyolcadik kerületi egyszobás lakás, egy liter tej (egészséges, meg aztán nincs is hűtője, el kell fogyasztani a romlandó portékát), egy szelet kenyér, olvasás tizenegyig, alvás, aztán negyed ötkor megint kelés.

Szombaton is. Vasárnap is. Nyugdíj előtt és nyugdíj után is. Nyaralás helyett is. Harminckét éve. Pesti László most éppen hatvanhat esztendő. Ez a történet mégsem (csak) a kertészségről szól.

– Fura figura a Laci – mondja egyik kollégája. – Akkor működik a leghatékonyabban, amikor a legerősebb az ellenállás vele szemben. Olyan célokért küzd szenvedélyesen, amelyekhez még véletlenül se fűződik sem egyéni érdeke, se személyes haszna. Ellenkezőleg. Ó fizet, mégpedig rendszeresen, és nem is keveset, hogy maradandó értékeket hozhasson létre a köz számára.

Laci bá', ahogy a Népligetben hívják, cserzett bőrű, hajlott hátú férfi, az arcvonásait megté-
pázta az idő. Sokdioptriás szemüveget visel. Melóskéz, megvastagodott ujjbegyekkel. Kiroj-
tosodott nyakú munkásing. Éppen a mókusokat eteti.

A Mutatványos téren vagyunk, legalábbis ez olvasható a köztéri útjelző táblán, szabályosan gravírozva: Mutatványos tér 26. Ahogy a neve is mutatja, itt állt valamikor Kemény Henrik bábszínháza.

Mielőtt ez' s a többi, a liget különböző pontjain elhelyezett útjelző idekerült volna, a látogatók eltévedtek a parkban lehetetlen volt tájékozódni.

– Kilencszáznyolcvantól kezdve hiába bombáztuk a tanácsot, később az önkormányzatot különböző beadványokkal, ők mereven elzárkóztak attól, hogy a meglévő öt sétányelnevezésen túl kitáblázzák a liget útjait. – meséli Pesti László. – Nekem elegendő lett a közönyükből. Egy-szer fogorvosnál voltam -folytatja -, negyedik emelet, jövök le a lépcsőn, látom, hogy az elsőn ki van írva: Kerékgyártó László grafikus, dekorációs munkát vállal. Becsöngettem és megbíz-
tam azzal, hogy készítsen el egy szabatos utcanévtáblát, amit később, mint látja, el is helyez-
tünk ezen a téren.

– A főnökei vagy az önkormányzat mit szólt ehhez a partizánakcióhoz? – kérdezem a kertészt.
– Nem volt kifogásuk ellene, hiszen nem került pénzükbe, én fizettem – válaszolja, a hangja tárgyilagosan cseng, nincs benne se indulat, se sértődöttség. – Nem volt nekem kedvem to-
vább vacakolni a bürokráciával – teszi hozzá. – Ha nem megy másképp, úgy látszik, a ma-
gánút a legjobb módszer.

Egyetlen térelnevezés azonban nem elég a tájékozódáshoz, Pesti László tehát újra a zsebébe nyúlt, vásárolt anyagot, s szigorúan a szabadidejében, a hétvégeken meg munka után, délutá-
nonként kiöntötte a betontömböket. Mielőtt megszilárdult volna; egy görbe szöggel belevés-
te híres magyar botanikusok neveit; életrajzi adatait és tetteit (hogy kiről kereszteljük el a sétá-
nyokat, azt egy másik idős kertésszel, Tarjányi Ferencsel ötlötték ki), aztán amikor elkészült a

munka, szakszerűen leásta, beillesztette az útjelző köveket a talajba. Neve lett hét, addig névtelen útnak, jó néhány tájékoztatósi ponttal lett gazdagabb a Népliget. Ha nem is hivatalosan. Nem baj. A sétálók, a parkban élő hajléktalanok jobban kiismerik magukat. És a betonba vésett szöveg is biztonságban van, nem bánthatják a vandálok.

Kifundálta ezt Laci bá', nagyon is jól. Magánúton. Mitől is miénk egy ország? Mitől érezzük magunkénak a városunkat, a kerületünket, a falunkat, az egyesületünket, egy sarkot, mitől miénk egyetlen szeletke valami egészből? Hát attól, hogy közünk van hozzá. Pesti Lászlónak a tizedik kerülethez és a Népligethez van köze. Ebből pedig az következik, hogy a saját tulajdonának (is) tekinti. Ha meg az övé, akkor felelősséggel tartozik iránta. Mindenestül. Ez egyértelmű, nem? És ami az övé, annak ismerni kell a múltját, a kultúráját, a hagyományait is.

Pesti László sorra lefényképezte hát a liget és Kőbánya híresebb középületeit, műtárgyait, köztéri szobrait, s egyenként ezerdarabos képeslapsorozatot adott ki belőlük. Nem értékesítésre szánta őket, erről szó sem volt. Kapott a sorozatokból jó pár példányt a Kőbányai Helytörténeti Archivum. Meg a kollégák, a sétálók a parkban, a kicsit is érdeklődők, aztán az Etká Jógatábor Népligetben edző tagjai, nekem is a kezembe nyom egy sorozatot. Szép, igényes lapok. Az Oroszlános-kút, a Dreher-kastély, a régi Sörgyár Bécsben gyártott címeres téglái, Kőrösi Csoma Sándor szobra, a kőbányai köztemető régi síremlékei, útjai. Mindent tud a tárgyról, ki alkotta, ki és mikor restaurálta, mi honnan és hová került az évek során...

– Mibe került magának ez a többezres példányszámú sorozat? – érdeklődöm. – Úgy kétszázötvenezer forintba – válaszolja. – Nem érdekes – teszi hozzá derűsen -, az a fontos, hogy elkészült. Ugyanilyen csendesen és gátlásosan, majdhogynem szökésre készen álldogált a háttérben, amikor nemrégiben egy grafikai kiállítás nyílt meg a Gutenberg Művelődési Otthonban (akkor az egyetlen jobbik ruháját vette fel). A kiállított, az egyes magyar megyékre jellemző gyümölcsöket, növényeket ábrázoló nyomatok elkészítését – talán felesleges is mondani – Pesti László kertész finanszírozta. A grafikák a későbbiekben a helytörténeti gyűjteményekbe kerülnek.

– Elképesztő, hogy egy kis keresetű ember ennyi pénzt fordítson közcélokra – jegyzem meg. Bólint – Meglehet.

– Miért teszi? – kérdezem. Felvonja a szemöldökét.

– Valamit kell csinálni, nem? És akkor már értelmes dologba fogunk, ha lehet.

Ha valaki súlyos, patetikus, igazsághordozó kijelentéseket kíván hallani, jobb, ha nem Pesti Lászlót kérdezzeti.

Mennyi nyugdíja lehet egy kertésznek? Alig merem kibökní, de Laci bá készségesen válaszol. – Most már fölment százezer forintra, amellelt folyamatosan dolgozom, és hozzákeresek. Mióta nyugdíjba mentem, négy éve nemcsak kertész vagyok, hanem a Népliget öre meg fűtője is. Nézze, én alig költök magamra, talán pár ezer forintot egy hónapban, tejen és felvágotton élek, mégpedig nagyon jól. Otthon alig van rezsím: szobakonyhás a lakásom, se rádióm, se tévém, egyáltalán nem hiányzik, nincs szükségem háztartási felszerelésekre, mert hideg kosz-

ton élek, telefon se kell. Csak zavarná az életrendemet – teszi hozzá. – Ha valaki nagyon akar, a munkahelyemen délután három és negyed négy között elér.

– Sose volt családja? Elmosolyodik, a vastag szemüveg mögül csillog a szeme. Picike kék szeme van. – Én valószínűleg agglegénynek születtem. Soha nem törekedtem tartós kapcsolatra. Kényelmes ember vagyok – teszi hozzá -, a nyugalom és talán... a megszokás szeretete erősebb volt, mint egy bizonytalan kimenetelű házasság utáni vágy. Az életem értelme és célja mindig a munka volt. – Itt vannak a gyerekeim – mutat a képeslapokra és a kisgrafikákra. – Meg a fák... azok a családom. Harminckét év alatt több száz fát ültettem, több ezer cserjét szaporítottam itt a Népligetben, még három gumifát is sikerült meghonosítanom – mondja büszkén.

Akad néhány fortély arra, hogyan lehet jó ügyeket támogatni. Lehet a népligeti mókusoknak két mázsa napraforgómagot vásárolni... (két mázsa... mennyit fizethetett érte?), és azzal életben tartani őket. Lehet rendszeresen könyveket venni, becsomagolni őket szépen, és a feladó nevének feltüntetése nélkül, adományként szétküldeni kispénzű könyvtáraknak.. Őt példányban előfizetni a Búvár című lapra meg a Vigiliára; egyet elolvasni, négyet szétszítani. Újabb és újabb helytörténeti dokumentumokat kiadni, tudományos ismeretterjesztő munkákat készíteni, mint például az Űrkutatás kisgrafikákon című sorozatot, melyet a már emlegetett Tarjánnyal Ferencsel együtt finanszíroztak.

A nyugdíjas kertész bácsi, mint kultúrmenedzser, mint szponzor, mint producer..., bár ő maga – ez biztosra vehető – sohasem használja ezeket a furcsa, új keletű kifejezéseket.

Egyébként, ha ez eddig nem derült volna ki, Pesti László nem jótékonykodik, még csak rendszeres adakozónak sem lehet nevezni. Valami egészen másról van itt szó, egy életfilozófiáról, egy életformáról, mégpedig a pátoz legkisebb jele nélkül, leginkább talán egy – a világ pillanatnyi állása szerint – utánozhatatlannak, egyedülállónak tűnő értékrendről.

– Soha nem ismertem hasonló embert – mondja Egervári Krisztián kertészmérnök. Pesti László főnöke a Népligetben. – Senkit, aki képes úgy dolgozni, hogy mindig, minden percben megtalálja, mit kell tennie. Még akkor is, ha látja, hogy sok ember nem veszi értéknek, amit ő teremt, akkor is, ha tapasztalja, hogy a munkáját sokszor tönkreteszik vandálok. Ha tudja is, hogy talán pillanatnyilag nincs értelme annak, amit csinál, végigviszi, mindig végigviszi azt, amit elkezdett... És eközben egy cseppnyi agresszivitás sincs benne. Nem tolakszik a dolgával, nem panaszkodik az akadályokra, csendben dolgozik, szívósan. Ami ma a Népliget lényege, az óriási részben neki köszönhető. Nekem személy szerint nagy adomány a sorstól, hogy ismerhetem őt.

Azt nem lehet mondani, hogy mindenki hasonlóképpen vélekedik Pesti Lászlóról. A többi parkmunkás kapásból dilisnek, baleknak tartja, de azért távolról tisztelik őt. A hivatal emberei elviselhetetlen pasasnak gondolják, hiszen lénye és tevékenysége önmagában kihívás, nem beszélve a rengeteg beadványáról, amivel foglalkozni kell. Pedig nagyon kreatív és eredeti ötletei vannak: például a közterületek rongálását megelőzendő azt javasolta, hogy – a munkanélküli segélynél valamivel magasabb összeg ellenében – szervezzen az önkormányzat egy

munkanélküliekből álló kármegelőző felügyeletet. Kidolgozta az ötletet, akárcsak a többi, jobbító célú javaslatát. Érdemi választ egyikre sem kapott.

Pesti László macerát jelent a hivatalnak.

Na jó, ha nincs partner, akkor lássuk, uramisten, mire megyünk ketten. Így volt ez a Sétáló Naprendszer esetében is. A kövekből leképezett, méretarányos naprendszer a Népliget büszkesége. Joggal. Néhány évvel ezelőtt Mátis András, a Planetárium előadó csillagásza mesélte, hogy külföldön már létezik ilyesmi. Na, akkor itt is meg kéne csinálni, nosza, fogjunk neki. Mátis András kijelölte az egy a tíz-milliárdhoz kicsinyítésű bolygók egymástól való távolságát, a helyszíneket, Pesti bemérte, de már a munka elején közbeszólt a bürokrácia.

Az önkormányzat kifogásokat emelt, a közművek pedig feltételeket szabtak: azokon a pontokon, ahol a napot, a hét bolygót és a kisbolygókat megjelenítő köveket akarják elhelyezni, először felmérést kell készíttetni, nem zavarják-e a földbe süllyesztendő kövek az alattuk húzódozó gáz- vagy egyéb vezetékeket. Csupán egyetlen felmérésért harmincezer forintot kértek volna.

– Na, nem! Dühített az akadékoskodás, a keresztbe tevés – mondja Pesti László -, hogy képzelik ezek? Ha nekem, mint kertésznek kedvem támad a parkban felállítani egy kerti padot, bárhol megtehetem, pedig annak az alapját sokkal mélyebbre kell leásni a földbe. Egy tizenhat centiméter vastag kővel vacakolnak és húzzák az időt? Na, ha a szabályos út nem járható, nézzük a másikat...

– ...Csak nem...? – merül fel bennem a gyanú. – Te jó isten, ki fizette a Naprendszert? – Aki szokta – vágja rá Laci bá', és egy jót nevet. – Nekem így egyszerűbb volt, higgye el. A kövek előkészítését, csiszolását egy sírkövessel csináltattam meg. Szépen, szabatosan. Száznegyenötezer forintot kért érte, nem sok. Fekete festékkel van beléjük gravírozva a bolygó neve és egyébadatai. Az elhelyezés nem volt nagy probléma, normális földmunka, azt elvégeztem magam. A Planetárium adta ki a leírást, itt van, tessék, bárki megkaphatja, mielőtt végigsétál a Naprendszeren.

Mutatja a kis kiadványt. – Hogy fogadhatják mindezt el magától? – kérdezem nem minden indulat nélkül. – Tudomásul veszik. Mit csinálhatnak velem? Biztos bolondnak tartanak, de nem mondják a szemembe. Egyébként engem sose érdekelt mások véleménye.

Az idén volt ötven éve, hogy Pesti László először állt munkába. Az az ember is ritka, aki – mint fontos eseményről – megemlékezik munkás élete első napjának évfordulójáról. Ő ebből az alkalomból egy néhány példányos kiadványt készíttetett, amelyben ez olvasható: „Ha ma kezdeném, újra csak ezt a hivatást választanám, de sokkal következetesebben vinném végig.”

Következetesebben? Azt hogy kell?

Miért csinálja végül is ezt az egészet? Az a vágy inspirálja, hogy nyomot hagyjon maga után? Fákat, köveket, grafikákat és könyveket? Sétányelnevezéseket? Maradandó nyomokat?

Ősi emberi ösztön lenne ez. De kiderül, hogy nem erről van szó.

– Néha eszembe jut, hogy ötven-száz év múlva ki mindenki sétál a fáim alatt... De engem inkább a jelen érdekel – mondja. – Én csak a jelenben élek. Ha értelmes dolgokat csinálhatok, akkor szabad embernek érzem magam. Szabad embernek, érti? Tudja, mit mondott XIV. Lajos, amikor megkérdezték tőle, mi az élete értelme? – fordul felém, és ravasz módon felcsillan a szeme.

– Fogalmam sincs.

– Az élet könnyed és elegáns élése. Ezt vallom magam is – mondja Pesti László nyugdíjas kertész elnyűtt nyakú ingében, lötyögő melósnadrágjában.

Az élet császára. Vicc nélkül.

Összeállította – Jeney Attila

Lektorálta – Millisits Máté

Kiadó – Budapesti Városvédő Egyesület, Ráday Mihály